

DE VLASTELLING VAN 1840

In het Rijksarchief te Gent vinden we, in het Fonds Provinciearchief Oost-Vlaanderen 1830-1850 onder inventarisnummer 3019, zes pakken met tellingen terug van circa alle gemeenten van de provincie met daarin de huisgezinnen die hun hoofdkomen haalden uit de vlasnijverheid. De aanhef van de tellingen luidt meestal als volgt: "Naemlyst der huysgezinnen welke hun voornaemste middel van bestaen vinden in de voorbereiding van het vlas, of het spinnen of weven van linen garens of lynwaden, bestemd tot den verkoop op de markten".

Deze bundels zijn in het rijksarchief aan te vragen als "Provinciearchief Oost-Vlaanderen 1830-1850"

nr. 4559/1: arrondissement Aalst;

nr. 4560/1: arrondissement Dendermonde;

nr. 4559/2: arrondissement Eeklo;

nr. 4558/2: arrondissement Gent;

nr. 4560/2: arrondissement Oudenaarde;

nr. 4559/3: arrondissement Sint-Niklaas"

Elk van deze tellingen omvat 12 kolommen met volgende gegevens:

Kolom 1: "Namen en Voornamen der hoofden van het huysgezin";

Kolom 2: "Getal personen het huysgezin uytmakende";

Kolom 3: "Getal personen bezig gehouden met de voorbereiding van het vlas";

Kolom 4: "Wordt het vlas geheel of gedeeltelyk gesponnen in het huys of verkocht";

Kolom 5: "Getal spinwielen te gelyker tyd in werk";

Kolom 6: "Middelmatige hoeveelheid jaerlyks gesponnen garen, in kilogrammen";

Kolom 7: "Kwaliteit en fynheid van het garen";

Kolom 8: "Getal weefgetouwen te gelyker tyd in werk";

Kolom 9: "Middelmatige hoeveelheid lynwaed jaerlyk geweven, in meters";

Kolom 10: "Kwaliteit en fynheid van het lynwaed";

Kolom 11: "Aenduyding der verdere middelen van bestaen der huysgezins"

Kolom 12: "Aenmerkingen".

We publiceren hierna de eerste 11 kolommen van de vlastelling van Sint-Martens-Leerne ("Martens-Leerne"). De twaalfde kolom vermeldt enkel globaal het aantal kg vlas dat te roten werd gelegd in de gemeente en het aantal kg vlas dat er gehegeld werd (zie hieronder **tabel 2**).

Hieronder vooreerst in **tabel 1** de totalen per gemeente van ons werkgebied (Deinze ontbreekt helaas in pak 4558/2, moesten we de telling later nog terugvinden dan zullen we hiervan zeker in Leistam melding maken). We hebben ons beperkt tot het aantal gezinnen, het aantal personen die deel uitmaken van deze gezinnen, het aantal spinnewielen en gesponnen garen in kg, evenals het aantal wevers en in meters uitgedrukt, het geweven lijnwaed.

Helaas hebben we de oorsprong van de opdracht voor deze telling nog niet kunnen achterhalen. Uit de telling van de gemeente Asper weten we wel dat deze werd opgesteld "ingevolge de circulaire van den heer Gouverneur dezer provintie van 7en september lest"(1840) maar deze circulaire werd niet gepubliceerd in de memoriaalboeken van de provincie. We hebben wel het vermoeden dat de oorspronkelijke opdracht uitging van de minister van Binnenlandse Zaken. Op 25 februari 1840 was immers een onderzoekscommissie betreffende de vlasnijverheid door hem opgericht onder voorzitterschap van senator graaf D'Hane de Potter. Deze commissie die tot doel had de crisis in deze sector te onderzoeken en voorstellen tot ondersteuning aan te brengen, ondervroeg in de loop van 1840 honderden personen betrokken bij de productie en verwerking van vlas (wevers, handelaars, burgemeesters,...). Zij brachten hieromtrent verslag uit in een tweedelig lijvig werk "'Enquête sur l'industrie linière" waarvan ik een exemplaar kon consulteren in de bibliotheek van het Queteletfonds, Nijverheidstraat 6, 1000 Brussel (inventarisnr.

000670BG). Naast de publicatie van de verhoren zelf bevat dit verslag een schat aan informatie betreffende de productie van vlas, de verwerking ervan, de huisnijverheid, de toestand van de arbeiders, de internationale situatie,... Bijlage 14 van deel 2 van dit verslag betreft een statistiek die gebaseerd is op cijfers uit 1840 met, per arrondissement, het aantal **wevers** en **spinsters** en het aantal **stukken geproduceerd lijnwaad** (zie hieronder **tabel 3**, we geven enkel van Oost-Vlaanderen de cijfers per arrondissement en voor de overige provincies enkel de totalen per provincie). Gezien het hier om andere informatie gaat lijkt het echter onwaarschijnlijk dat deze gegevens verkregen werden uit de tellingen die bewaard zijn in het archief van de provincie.

Tabel 1

	<u>Gezinnen</u>	<u>Personen</u>	<u>Spinnewielen</u>	<u>Gesponnen garen in kg</u>	<u>Weefgetouwen</u>	<u>Geweven lijnwaad in meters</u>
Astene	122	687	248	12562	85	18621
BachteML	106	533	216	14323	54	21620
Eke	174	1027	461	38350	144	40420
Gottem	191	958	350	12713	107	21490
Grammene	121	688	225	8520	62	9995
Machelen	341	1728	552	22594	226	32776
Meigem	72	387	211	21645	70	63600
Nazareth	869	4636	1845	48754	490	88212
Olsene	287	1419	533	25222	155	28028
Petegem	143	686	271	8402	82	13721
St-Mart.Le.	71	402	165	10475	52	27392
Vinkt	316	1562	747	62940	212	74583
Wontergem	174	913	325	25363	126	29746
Zeveren	47	198	99	3550	48	10675
Zulte	123	684	328	8200	116	9à10.000

Tabel 2

	<u>Kg vlas "te rotte gelegd"</u>	<u>Kg gehegeld vlas</u>		<u>Kg vlas "te rotte gelegd"</u>	<u>Kg gehegeld vlas</u>
Astene	26.000	19.500	Olsene	164.420	163.920
BachteML	35.000	32.100	Petegem	27.000	20.000
Eke	54.000	36.000	St-Mart.Le.	21.840	15.380
Gottem	120.000	80.000	Vinkt	40.000	62.940
Grammene	68.000	48.000	Wontergem	122.100	65.120
Machelen	88.500	14.170	Zeveren	15à18.000	8à10.000
Meigem	24.700	12.980	Zulte	65à70.000	60à70.000
Nazareth	50.000	50.000			

Tabel 3

<u>Arrondis.</u>	<u>Wevers</u>	<u>Spinsters</u>	<u>Stukken</u>	<u>Provincie</u>	<u>Wevers</u>	<u>Spinsters</u>	<u>Stukken</u>
Aalst	8664	30542	39648	Oost-Vl.	32718	122226	165584
Oudenaarde	7592	26843	30410	West-Vl.	24430	98385	123972
Eeklo	2811	10625	20042	Heneg.	8236	33358	37604
Gent	11103	41071	63234	Antwerp.	2491	3685	19308
St-Niklaas	453	5116	4805	Limburg	432	844	3701
Dendermonde	2095	8029	7445	Brabant	4348	16730	31661
				Luik	254	273	2508

<u>Totaal</u>	32718	122226	165584	Namen	926	1950	9218
				Luxemb.	865	2945	8215
				<u>Totaal</u>	74700	280396	401771

Guido Demuyne